

Вільхова О. Г.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Шишова О. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ У СЕНСОРНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

У статті схарактеризовано особливості сенсорного виховання дітей раннього віку засобами дидактичної гри. Зроблено акцент на тому, що лише при певній системі проведення дидактичних ігор можливо домогтися сенсорного розвитку дошкільників. Подано особливості організації дидактичних ігор.

Ключові слова: діти раннього віку, дидактична гра, сенсорний розвиток, первинні узагальнення.

Постановка проблеми. В сучасних умовах соціально-економічних перетворень в Україні зростають вимоги до навчання та виховання підростаючого покоління. Одним з пріоритетних напрямків розвитку сучасної системи освіти є необхідність створення умов для її якісного оновлення, що відповідає соціокультурним і економічним запитам суспільства. Саме тому одним із головних завдань сучасної дошкільної освіти є забезпечення умов для повноцінного фізичного, психічного та духовного розвитку кожної дитини, формування її базових життєвих компетентностей.

У Базовому компоненті дошкільної освіти України (2021 р.) виділено окрему освітню лінію «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» [1]. Кількість занять із сенсорного розвитку з дітьми 3-го року життя – двічі на тиждень – встановлено Наказом МОН України від 20.04.2015 № 446 «Про затвердження гранично допустимого навчального навантаження на дитину у дошкільних навчальних закладах різних типів та форми власності». Усе це свідчить про необхідність удосконалення на новому якісному рівні роботи щодо сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Аналіз останніх досліджень. Видатні зарубіжні вчені в галузі дошкільної педагогіки (Ж. Декролі, М. Монтессорі, Ф. Фребель), а також відомі представники вітчизняної дошкільної педагогіки та психології (О. Запорожець, С. Русова, Н. Сакуліна, Є. Тихеева, О. Усова, М. Щелованов та ін.) вважали, що сенсорне виховання спрямоване на забезпечення повноцінного всебічного розвитку дошкільників.

Учені (Л. Венгер, О. Запорожець, М. Монтесорі, Є. Тихєєва) наголошують, що сенсорне виховання є одним з головних завдань дошкільного виховання, напрямом, який впливає на успішність подальшої соціалізації й навчання дитини. Учені В. Аванесова, Л. Венгер, Н. Ветлугіна, Л. Журова, О. Запорожець, В. Зінченко одним із центральних моментів розвитку сприймання визначають засвоєння і використання сенсорних еталонів.

Доведено, що сенсорне виховання виступає обов'язковим складником розвитку дитини, яка потребує усвідомлених дій з боку вихователів, що підтверджується наявністю значної кількості методичного та практичного матеріалу (Д. Альтхауз і Е. Дум, Л. Артемова, А. Бондаренко, Л. Васильєва, Н. Венгер, Т. Доронова, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, З. Максимова, Л. Олійник, Е. Пілюгіна, Л. Сисуєва).

Як свідчить аналіз практики роботи закладів дошкільної освіти, більшість вихователів усвідомлює важливість набуття досвіду організації сенсорного виховання дітей раннього віку як необхідної умови успішної професійної діяльності. Проте значна кількість фахівців дошкільної освіти визнає, що процес сенсорного виховання дітей раннього віку здійснюється нецілеспрямовано. У більшості сучасних програм навчання і виховання дітей дошкільного віку відсутні завдання із сенсорного виховання й розвитку дитини, а їх реалізація відбувається стихійно і не систематизовано в окремих напрямках роботи вихователів дітей дошкільного віку, спрямованих на розумовий розвиток дитини, розвиток мовлення, ознайомлення з довкіллям. Усе це переконливо доводить необхідність вивчення змісту, визначення умов та засобів організації сенсорного розвитку дітей раннього віку.

Як бачимо, сенсорне виховання дітей раннього віку є актуальною педагогічною проблемою, вирішення якої має важливе значення як для майбутнього фахівця, так і суспільства в цілому.

Мета статті полягає в аналізі педагогічних умов використання дидактичної гри, як ефективного засобу сенсорного виховання дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу. Одним із найактуальніших питань у дошкільному вихованні та у педагогіці раннього розвитку є питання сенсорного розвитку. Це пов'язано з тим, що пізнання оточуючої дійсності базується, перш за все, на відчуттях та сприйманні. Дитина дізнається про оточуючі її предмети та явища за допомогою дотику, зору, слуху тощо, і у подальшому на основі цих відчуттів виникають більш самостійні процеси, такі як пам'ять, уява, мислення.

Як зазначає В.М. Кошель, «сенсорне виховання – це система педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання та вдосконалення відчуттів та сприйняття» [4, с. 10]. Сенсорне виховання має надзвичайно важливе значення для всебічного гармонійного розвитку дитини. Провідні педагоги (Ф. Фребель, М. Монтесорі, О. Декролі, К. Ушинський, Є. Тихеева, С. Русова, О. Усова тощо) відзначали, що сенсорне виховання є однією з основних сторін дошкільного виховання, адже результати діяльності органів чуття дітей дошкільного віку складають близько 9/10 всього розумового багажу [5].

На думку вітчизняних педагогів і психологів у ранньому віці необхідно розвивати сенсорну сферу дітей, оскільки в цей період починають інтенсивно розвиватися перцептивні процеси: відчуття і сприйняття, формується пізнавальна діяльність дітей. Визначальну роль у розвитку дитини відіграє її ознайомлення з властивостями предметів.

Ранній вік характеризується високою активністю дитини в процесі пізнання. Діти із задоволенням розглядають, торкаються, вивчають різні предмети, прагнуть зрозуміти, як вони діють. У даний віковий період відбувається становлення різних видів діяльності, пізнавальної, ігрової, продуктивної. У зв'язку з цим, важливе значення має збагачення уявлень дітей про властивості різних предметів, які організовуються в процесі сенсорного виховання.

У цей віковий період спостерігається інтенсивний сенсорний розвиток дитини, вдосконалюється орієнтування в зовнішніх властивостях і відношеннях предметів і явищ, у просторі та часі. Джерелом пізнання для дитини виступають відчуття і сприйняття, які виникають в ході безпосередньої взаємодії з різними об'єктами оточуючого світу [2].

Педагогічне керівництво розвитком дитини передбачає використання комплексу методів і прийомів сенсорного виховання дітей раннього віку, збагачення та створення предметно-розвиваючого середовища, стимулювання інтересу дітей. Найпоширенішою формою реалізації освітніх завдань є дидактичні ігри, які спрямовані на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом.

Роль дидактичних ігор у сенсорному вихованні важко переоцінити. Дидактична гра дає дитині можливість дізнатися, як влаштований оточуючий світ, і розширити її кругозір. Дидактичні ігри виконують важливу функцію – контроль над станом сенсорного розвитку дітей. У такому випадку можна з упевненістю сказати, що основною формою сенсорного виховання є дидактичні ігри. Тільки при певній системі

проведення дидактичних ігор можна досягти сенсорного розвитку. На спеціальних заняттях, беручи участь у дидактичних іграх, діти накопичують сенсорні враження, вчаться їх розуміти, систематизувати, розширювати і користуватися ними на практиці.

Основна особливість дидактичних ігор – навчальна. Вони поєднують у собі навчальну задачу і наявність готового змісту і правил, що дає можливість вихователю планомірно використовувати цей метод для сенсорного та інтелектуального розвитку дітей.

Для того, щоб дидактична гра була ефективною, необхідно в процесі навчання давати дітям такі можливості:

- повторно сприймати оточуючі предмети і їх властивості, вправлятися в їх впізнаванні і відмінностях;
- оформляти чуттєве враження, уточнювати назви предметів і їх характерні властивості (форма, величина, колір), орієнтуватися не тільки за зовнішнім виглядом предмета, а й за словесним описом;
- робити первинні узагальнення, групувати предмети за спільними властивостями;
- співвідносити, порівнювати основні властивості предмета з наявними мірками, сенсорними еталонами (форма предметів з геометричними фігурами) [3].

Завдяки використанню дидактичних ігор у дітей формується коректність, доброзичливість, витримка.

Педагогічна цінність дидактичної гри полягає в тому, що вона вимагає від дітей зосередженості, уваги, розумового зусилля, вимагає вміння осмислювати правила, послідовність дій, долати труднощі. Такі ігри сприяють розвитку у дошкільнят відчуттів, сприйняття, формування уявлень, засвоєння знань. Дидактичні ігри дають можливість навчити дітей різноманітним способам вирішення розумових або практичних завдань.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, тільки при певній системі проведення дидактичних ігор можливо домогтися сенсорного розвитку. На спеціальних заняттях, беручи участь у дидактичних іграх, діти засвоюють сенсорні враження, вчаться їх усвідомлювати, систематизувати, розширювати і використовувати на практиці. Подальші наукові розвідки, на наш погляд, можуть бути спрямовані на більш глибоке вивчення різноманітних технологій сенсорного розвитку дошкільників.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки

від 12.01.2021№33. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення: 11.09.2021).

2. Грама Н.Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: [Монографія]. Одеса, 2018. 239 с.
3. Катаева А.А. Дидактические игры и упражнения по сенсорному воспитанию: Пособие для учителя. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2004. 224 с.
4. Кошель В.М. Сенсорне виховання дітей раннього віку: навч.-метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку, студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та батьків. Чернігів: ФОП Баликіна О.В., 2019. 160 с.
5. Усова А. В. Педагогика и психология сенсорного развития и воспитания дошкольника. *Теория и практика сенсорного воспитания в детском саду*. 2005. С.121-135.

УДК373.2/3.016:502/504

Волощук К. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. Карапузова І.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ У ФОРМУВАННІ ПРИРОДНИЧИХ ЗНАТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті висвітлена важливість наступності при формуванні природничих уявлень дошкільників для подальшого становлення особистості. Автор наголошує, що використання гурткової роботи у процесі ознайомлення дітей з природою є досить ефективним. Так, вихователь має можливість реалізувати ті завдання, котрі не встигає реалізувати на заняттях.

***Ключові слова:** наступність, дошкільники, молодші школярі, формування природничих уявлень, гурткова робота.*

Актуальність теми. Пріоритетного значення в освітньому процесі сучасного ЗДО набувають питання удосконалення системи підготовки дітей старшого дошкільного віку до систематичного навчання у школі. У відповідності з чинним законодавством та нормативно-правовими документами саме наступність є однією з обов'язкових умов здійснення неперервності здобуття освіти, яка певною мірою має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на суміжних ланках освіти.

Сучасний стан проблеми наступності характеризується різнобічністю охоплення багатьох питань та неоднозначністю їх трактування і має комплексний характер. Це пояснюється тим, що